Ordlista

Om du inte riktigt förstår ett begrepp när du läser om dina grundläggande rättigheter kan du titta i ordlistan med vanliga begrepp.

Områden för allmänna rättigheter

Område	Beskrivning
Rätt till tillgång till domstolar och andra organ för att erhålla prövning, exempelvis ett bindande beslut eller ekonomisk ersättning	Detta är tillämpligt om du inte kan få din sak rättsligt prövad, om domstolsprövningen är orättvis eller förhandlingen felaktigt hålls inför stängda dörrar, om domstolen inte är oberoende, om förfarandets längd är orimlig eller om du inte får rättshjälp eller juridiskt ombud. Det är även tillämpligt om du behandlas som om du är skyldig innan detta har fastställts av domstol, om du fälls för en gärning som inte är ett brott, om straffet är för strängt eller om du straffas två gånger för samma brott.
Konsumenters rättigheter	Detta är tillämpligt om du utsätts för orättvis behandling när du köper en vara eller tjänst (också på nätet), eller om det du har köpt är bristfälligt. Det omfattar även oskäliga villkor i avtal eller om du har blivit vilseledd av reklam eller om arrangören av din paketresa har gått i konkurs.
Miljörättigheter	Detta är tillämpligt om miljön där du bor inte bevaras eller skyddas på rätt sätt. Det omfattar även om du utsätts för föroreningar, såsom dålig luftkvalitet eller giftiga kemikalier.
Rättigheter som rör tankefrihet, yttrandefrihet och religionsfrihet	Detta är tillämpligt när din åsiktsfrihet samt din frihet att ta emot och sprida uppgifter och tankar, också på nätet, begränsas. Detta omfattar även verksamheter såsom fritt skapande eller utförande eller fri distribution eller fritt utställande av konstverk.
Rättigheter som rör asyl och invandring	Detta är tillämpligt om du hindras från att söka asyl eller om du avlägsnas, utvisas eller utlämnas till en stat där du löper en allvarlig risk att utsättas för dödsstraff, tortyr eller andra former av omänsklig eller förnedrande bestraffning eller behandling.
Rättigheter som rör rörelsefriheten inom EU	Detta är tillämpligt om du hindras från att röra dig fritt eller bosätta dig inom Europeiska unionen för att till exempel arbeta, studera, starta ett företag eller följa med en familjemedlem.
Rättigheter som rör icke-diskriminering	Detta är tillämpligt om du behandlas annorlunda på grund av kön, ras eller etniskt ursprung, ålder, funktionshinder, sexuell läggning (för lesbiska, homosexuella, bisexuella, transsexuella eller intersexuella personer), religion och övertygelse, eller på grund av andra skäl inom områden såsom utbildning, sysselsättning, social trygghet, hälso- och sjukvård, tillgång till varor och tjänster eller bostäder. Detta är även tillämpligt om du utsatts för hatbrott – en lagöverträdelse som motiveras av rasism, främlingsfientlighet, religiös intolerans eller av faktiska eller upplevda funktionshinder, sexuell läggning eller könsidentitet.
Rättigheter som rör skydd av personuppgifter	Detta omfattar insamling av, tillgång till och användning av dina personuppgifter (allting som identifierar dig, såsom ditt namn, telefonnummer, födelsedatum eller fotografier) av andra (andra enskilda personer, företag, offentliga myndigheter, staten, byråer eller något annat organ), också online. Detta omfattar även oönskad direkt marknadsföring via telefon eller post.
Rättigheter som rör skyddet för en persons fysiska och mentala integritet	Detta är tillämpligt om du har blivit misshandlad, otillbörligen fängslad, torterad eller fallit offer för omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, slaveri eller tvångsarbete eller människohandel. Det kan även vara tillämpligt i fall där till exempel en släkting har dödats.
Rättigheter som rör socialt och politiskt deltagande	Detta är tillämpligt om du hindras från att delta i fredliga sammankomster, från att grunda ett politiskt parti eller från att ansluta dig till fackföreningar eller andra föreningar. Detta är även tillämpligt om din rätt att rösta eller ställa upp som kandidat i val begränsas. Om du nekas diplomatiskt eller konsulärt skydd av dina nationella myndigheter omfattas även detta.
Rättigheter som rör skyddet för privatlivet och familjelivet	Detta är tillämpligt om ditt privatliv eller familjeliv störs. Detta omfattar din personliga identitet (dvs. val av namn, klädsel, sexuell identitet), medicinsk vård (genom oaktsamhet eller utan samtycke), stalkning (även stalkning på nätet), om polisen genomför kroppsvisitationer eller tar fingeravtryck utan saklig grund, förhållandet mellan föräldrar och barn, förhållandet mellan dig och din partner (även partnerskap mellan personer av samma kön), adoption etc. Detta omfattar även situationer där du sägs upp på grund av moderskap samt rätten till betald mammaledighet och föräldraledighet.
Äganderätt	Detta är tillämpligt om du hindras från att nyttja din egendom, däribland mark, lägenheter, bilar m.m. Det är även tillämpligt om du i egenskap av författare eller uppfinnare önskar skydda ditt eget verk och dra vinning av det. Detta kan avse verk som omfattas av upphovsrätt samt patent, varumärken och ursprungliga affärsmetoder och industriella processer.
Rättigheter som rör god offentlig förvaltning	Detta är tillämpligt om du vill ta upp en fråga som rör missförhållanden, såsom när dina angelägenheter inte behandlas opartiskt, rättvist eller inom skälig tid av ett statligt organ, en lokal myndighet eller någon annan offentlig institution.
Rättigheter inom området för social trygghet och socialt stöd, utbildning, boende och hälso- och sjukvård	Detta är tillämpligt om du hindras från att få tillgång till social trygghet och socialt stöd, främst i samband med moderskap, sjukdom, olycka, arbetslöshet eller ålderdom. Det omfattar dina rättigheter till grundläggande hälso- och sjukvård, medicinsk behandling och till socialt stöd och till stöd till boendet, också finansiellt stöd. Det omfattar även problem som rör tillgång till obligatorisk utbildning samt till högre utbildning och vidareutbildning, även universitets- och yrkesutbildning liksom brist på respekt från undervisningsanstalterna för föräldrarnas religiösa, filosofiska och pedagogiska övertygelser. Det är även tillämpligt på problem som rör tillgång till allmänna tjänster såsom posttjänster, telekommunikation eller transport.

Rättigheter för särskilt utsatta grupper, såsom personer med funktionsnedsättning, barn och äldre	Detta är tillämpligt om du hindras från att få tillgång till sociala förmåner (såsom invaliditetspension) eller om ditt deltagande i det sociala, kulturella eller politiska livet äventyras för att du är ett barn, en äldre person eller om du inte åtnjuter särskilt skydd som en av följande grupper: barn, äldre personer eller personer med funktionshinder.
Arbetstagares rättigheter och rättigheter som rör egenföretagare och affärsverksamhet	Detta är tillämpligt om du hindras från att fritt välja ett arbete, från att arbeta eller från att fritt starta eller bedriva en affärsverksamhet. Det omfattar även dina rättigheter som arbetstagare till information och samråd på arbetsplatsen, förhandlingsrätt och rätt till kollektiva åtgärder, skydd mot uppsägning utan saklig grund samt rättvisa arbetsförhållanden. Det omfattar även avsaknad av skydd vad gäller ungdomar i arbetslivet och barnarbete.

Rättigheter som rör skyddet för en persons fysiska och mentala integritet

Område	Beskrivning
Människans värdighet	Du har rätt att bli behandlad rättvist och med respekt.
Rätt till liv	Denna rättighet skyddar dig exempelvis från överdriven användning av dödligt våld av polisen och dödsstraff.
Människans rätt till integritet	Du har rätt att skyddas från att skadas fysiskt eller psykiskt eller från att utnyttjas. Denna rättighet omfattar även skydd mot att undergå en operation utan samtycke eller försäljning av dina organ. Den skyddar även mänskligheten mer generellt genom att förbjuda kloning av människor och inblandning i fortplantningen i syfte att hindra vissa sociala eller etniska grupper från att skaffa barn.
Förbud mot tortyr och omänsklig eller förnedrande bestraffning och behandling	Du har rätt att skyddas mot tortyr och uppsåtligen förnedrande, smärtsam eller plågsam behandling.
Förbud mot slaveri och/eller tvångsarbete	Du har rätt att inte ägas eller kontrolleras av en annan person och att inte flyttas från en plats till en annan för att arbeta eller göra något mot din vilja.
Rätt till frihet och säkerhet	Du har rätt till skydd mot att bli fängslad utan goda skäl. Till exempel får du endast fängslas om du har begått ett brott, du får endast gripas om du är misstänkt för att ha begått ett brott och du får inte utsättas för oskäliga eller hårdhänta kroppsvisiteringar utan att detta är motiverat.

Rättigheter som rör icke-diskriminering

Område	Beskrivning
Respekt för kulturell, religiös och språklig mångfald	Denna rättighet säkerställer kulturell, religiös och språklig mångfald och gör det möjligt för dig att delta i och bidra till denna mångfald.
Diskriminering/orättvis behandling på sysselsättningsområdet	Du får inte behandlas orättvist eller annorlunda på arbetet på grund av din ras, ålder, sexuella läggning etc.
Diskriminering/orättvis behandling på utbildningsområdet	Du får inte behandlas orättvist eller annorlunda i samband med utbildning på grund av din ras, ålder, sexuella läggning etc.
Diskriminering/orättvis behandling i fråga om boende	Du får inte behandlas orättvist eller annorlunda när du försöker hitta någonstans att bo eller i ditt hem på grund av din ras, ålder, sexuella läggning etc.
Diskriminering/orättvis behandling på området för socialt skydd	Du får inte behandlas orättvist eller annorlunda när du erhåller sociala förmåner på grund av din ras, ålder, sexuella läggning etc.
Diskriminering/orättvis behandling på området för varor och tjänster	Du får inte behandlas orättvist eller annorlunda när du försöker få tillgång till varor och tjänster på grund av din ras, ålder, sexuella läggning etc.

Rättigheter som rör tankefrihet, yttrandefrihet och religionsfrihet

Område	Beskrivning
Tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet	Du har friheten att fritt kunna uttrycka dina åsikter (bl.a. ideologiska och moraliska värderingar) samt dina religiösa eller icke-religiösa övertygelser.
Yttrandefrihet och informationsfrihet	Du har friheten att ge uttryck för och ta emot olika åsikter och information. Pressen har friheten att publicera all information som varken är falsk eller kränkande.
Frihet för konsten och vetenskapen	Du har friheten att ha tillgång till, lära av och undersöka kulturella verk samt vetenskapliga studier. Om dessa verk är offentliga eller inte omfattas av upphovsrätt får du även dela med dig av dem offentligt.

Rättigheter som rör socialt och politiskt deltagande

Område	Beskrivning
Mötes- och föreningsfrihet	Du har friheten att samlas offentligt eller privat och samverka med andra personer, oavsett syfte så länge ändamålet är lagenligt.
Rätt att rösta och att kandidera i val	Du har rätt att delta i alla val du är berättigad till och att kandidera.
Rätt till diplomatiskt och konsulärt skydd	Du har rätt att få skydd från din ambassad eller ditt konsulat.

Rättigheter som rör skyddet för privatlivet och familjelivet

Område	Beskrivning
Rätt till respekt för sitt privatliv och familjeliv, sin bostad och sina kommunikationer	Du har rätt att skyddas mot olagliga störningar i ditt privatliv och familjeliv, också i din bostad och i dina kommunikationer med andra (även på nätet).
Rätt att ingå äktenskap och rätt att bilda familj	Du har rätt att ingå äktenskap med din partner och att bilda familj.
Rätt att kunna förena familjeliv och yrkesliv (rätt till skydd mot uppsägning på varje grund som står i samband med moderskap samt rätt till betald mammaledighet och till	Du har rätt att kunna balansera ditt yrkesliv och familjeliv, inklusive rätten att skyddas mot uppsägning utan saklig grund i samband med moderskap. Detta omfattar din rätt till betald mamma- och pappaledighet efter ett barns födelse eller adoption.

föräldraledighet efter ett barns födelse eller adoption).	

Arbetstagares rättigheter och rättigheter som rör egenföretagare och affärsverksamhet

Område	Beskrivning
Fritt yrkesval och rätt att arbeta	Du har friheten att bestämma var du ska utveckla dina yrkesmässiga färdigheter, behov och önskemål.
Näringsfrihet	Du har rätt att starta företag utan ytterligare restriktioner som går utöver normal praxis.
Arbetstagares rätt till information och samråd inom företaget	Du har rätt att få information om dina rättigheter på arbetet och att yttra dig om dina arbetsvillkor förändras på ett sätt som direkt påverkar dig.
Förhandlingsrätt och rätt till kollektiva åtgärder	Du har rätt till kollektiv samverkan med andra som del av förhandlingar om kollektivavtal, anställningsavtal och andra liknande förhandlingar som påverkar dina arbetsvillkor. Denna rättighet ger dig även rätt att vidta kollektiva åtgärder, såsom strejker, protester och andra liknande åtgärder.
Rätt till tillgång till arbetsförmedlingar	Du har rätt till fri tillgång till arbetsförmedlingar och andra företag som kan hjälpa dig att hitta ett arbete som är lämpligt för dina kvalifikationer och din erfarenhet.
Skydd mot uppsägning utan saklig grund	Du har rätt att skyddas från att sägas upp från ditt arbete i strid mot tillämplig arbetsrätt.
Rättvisa arbetsvillkor	Du har rätt till rättvisa arbetsvillkor.
Förbud mot barnarbete och skydd av ungdomar i arbetslivet	Du har rätt att skyddas från att anställas under den lagstadgade ålder som krävs för att arbeta. Det föreligger även skydd om du arbetar inom den lagstadgade ålder som krävs för att arbeta.

Rättigheter inom området för social trygghet och socialt stöd, utbildning, boende och hälso- och sjukvård

Område	Beskrivning
Rätt till utbildning	Du har rätt till tillgång till utbildningssystemet.
Social trygghet och socialt stöd	Du har rätt till tillgång till de sociala trygghetssystemen (även pensioner, skydd mot arbetsrelaterade olyckor och olika förmåner vid arbetslöshet) samt andra program för socialt stöd.
Hälso- och sjukvård	Du har rätt till tillgång till hälso- och sjukvårdssystemet.
Tillgång till tjänster av globalt ekonomiskt intresse	Du har rätt till tillgång till allmänna tjänster såsom energi-, transport- och vattentjänster.

Rätt till tillgång till domstolar och andra organ för att erhålla prövning, exempelvis ett bindande beslut eller ekonomisk ersättning

Område	Beskrivning
Rätt till ett effektivt rättsmedel och till en opartisk domstol	Du har rätt till tillgång till domstolar eller att använda andra sätt för att kräva dina rättigheter. Det är inte tillräckligt att det finns en domstol. Domstolen måste användas för att fatta beslut som gör skillnad i den situation som är föremål för förfarandet. Det krävs dessutom att domstolarna är opartiska och att de behandlar dig och andra likadant och följer de regler som föreskrivs.
Presumtion för oskuld och rätten till försvar	Du har rätt att bli behandlad som oskyldig innan det har fastställts att du är skyldig. Du har även rätt att bli försvarad när du anklagas för ett brott.
Principerna om laglighet och proportionalitet i fråga om brott och straff	Du har rätt att skyddas mot att straffas för ett brott som inte föreskrivs i lag. Straffen ska vara proportionerliga i förhållande till det brott som har begåtts.
Rätt att inte bli dömd eller straffad två gånger för samma brott	Du har rätt att skyddas mot att ställas inför domstol och straffas för samma brott mer än en gång för en och samma brottsliga gärning.

Rättigheter som rör asyl och invandring

Område	Beskrivning
Rätt till asyl	Du har rätt att söka asyl i ett annat land som tillhör Europeiska unionen.
Skydd vid avlägsnande, utvisning och utlämning	Du har rätt att skyddas mot olagligt avlägsnande, utvisning och utlämning från det land där du är bosatt.

Rättigheter för särskilt utsatta grupper, såsom personer med funktionsnedsättning, barn och äldre

Område	Beskrivning
Barns rättigheter	Som barn har du rätt till det skydd och den omvårdnad som behövs för din välfärd. Du har också rätt till att man lyssnar på dina åsikter och att de beaktas.
Personer med funktionshinder	Du har rätt att skyddas mot att ditt psykiska eller fysiska tillstånd påverkar det fullständiga åtnjutandet av dina andra rättigheter.
Äldres rättigheter	I egenskap av äldre person har du rätt att leva ett värdigt och oberoende liv och att delta i det sociala och kulturella livet.

Grunder för diskriminering

Område	Beskrivning
Kön	Detta skyddar dig från att behandlas annorlunda på grund av ditt kön, till exempel om du inte blir befordrad för att du är kvinna eller man.
Ras och etniskt ursprung	Detta skyddar dig från att behandlas annorlunda på grund av etniskt ursprung eller ras.
Ålder	Detta skyddar dig från att behandlas annorlunda på grund av ålder.
Funktionshinder	Detta skyddar dig från att behandlas annorlunda på grund av någon typ av funktionshinder.
Sexuell läggning	Detta skyddar dig från att behandlas annorlunda på grund av att du, till exempel, dras till samma kön eller till båda könen.
Religion och övertygelse	Detta skyddar dig från att behandlas annorlunda på grund av en religiös, ateistisk eller agnostisk övertygelse.
Andra grunder	

	Detta skyddar dig från att behandlas annorlunda på andra grunder än de som anges ovan, såsom politisk tillhörighet, fysiskt utseende etc.

Områden för diskriminering

Område	Beskrivning
Utbildning	Detta skyddar dig från att behandlas annorlunda, till exempel vid tillgång till utbildning.
Anställning	Detta skyddar dig från att behandlas annorlunda, till exempel vid tillgång till anställning eller med avseende på anställningsvillkoren.
Varor och tjänster	Detta skyddar dig från att behandlas annorlunda när du köper varor eller använder olika tjänster.
Bostäder	Detta skyddar dig från att behandlas annorlunda, till exempel när du försöker hyra eller köpa en bostad.
Andra områden	Detta skyddar dig från att behandlas annorlunda i andra avseenden än de som anges ovan, såsom i samband med hälso- och sjukvård, massmedia, idrott, vetenskap, politiska partier, organisationer i civila samhället etc.
Socialt skydd	Detta skyddar dig från att behandlas annorlunda när du till exempel försöker få tillgång till olika sociala trygghetssystem vid sjukdom, invaliditet, ålderdom, arbetslöshet etc.

Senaste uppdatering: 25/10/2018

Den här sidan sköts av Europeiska kommissionen. Informationen på denna sida avspeglar inte nödvändigtvis Europeiska kommissionens officiella ståndpunkt. Kommissionen påtar sig inte något som helst ansvar för information eller uppgifter som ingår eller åberopas i detta dokument. Vänligen läs den rättsliga informationen för upplysningar om upphovsrätten till EU-sidor.